

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дбн Емил Трайчев Стоянов

за заемане на академична длъжност „доцент“

област на висше образование 2. Хуманитарни науки

професионално направление 2.4. Религия и теология (Източно църковно пение)

БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ ПРИ СУ „Св. Климент Охридски“

Катедра ПРАКТИЧЕСКО БОГОСЛОВИЕ

Процедурата е обявена за нуждите на Богословския факултет и е обнародвана в ДВ бр. 63/30.07.2021 г.

Рецензията е написана и представена на основание заповед на Ректора РД-38-451/17.09.2021 г., както и на решение от заседание на научно жури (ПРОТОКОЛ № 1/11.10.2021 г.)

По обявения конкурс единствен кандидат е гл. ас. д-р Любомир Ангелов Игнатов

Данни за кандидата

Любомир Игнатов е роден на 10 април 1963 г. В периода 1985 –1989 г. е студент в Духовната академия „Св. Климент Охридски“. През 1989 г. се дипломира като магистър по богословие. От месец август същата година до момента е преподавател по Източно църковно пение и богослужебен ред (типик) в Софийската духовна семинария „Св. Йоан Рилски“. В периода 2015-2019 г. е асистент в Богословския факултет при СУ „Св. Климент Охридски“, катедра Практическо богословие. На 11.04.2018 г. успешно защитава дисертационен труд на тема: „Динамика в осмислянето на църковното пение в периода IV – VI в. (аксиология и праксиология)“. От 2019 г. до настоящия момент е главен асистент в Богословския факултет.

Описание на научните трудове

В конкурса за доцент Любомир Игнатов участва с 18 публикации, структурирани както следва: 1 монографии, две студии и 15 статии.

Монографията „Псалмопението. Духовно-музикална съкровищница на двата Завета“, според автора, „представлява задълбочено литургико-музикологично изследване на проблеми, за които богословската наука е в дълг... **Ключови думи** в него са *музика* и *песен*“ (с. 13). От православно-богословски позиции умело са проследени и критично

използвани изследвания на „водещи“ специалисти върху разглежданата проблематика – основна литература, която отразява историческото развитие, църковната и светоотеческа традиция, както и различните подходи в областта на псалмопението. Това спомага за открояване на позитивните качества на монографията.

Рецензираната монография обаче се нуждае от корекции и подобрения, които касаят:

- Библиографията е твърде оскъдна. Въпреки твърдението на автора, че се позовава на „водещи в областта библеисти, филолози и литератори“ (с. 13), същевременно са налице пропуски, касаещи базисни изследвания върху Псалтира, напр. трудовете на православните учени Καϊμάκης, Δ. Ψαλῶ τῷ Θεῷ μου. Θεσσαλονίκη, 1992; Eiusdem. Σύνομο υπόμνημα στους ψαλμούς. Αθήνα, 2010; Χατζηγιακουμῆς, Μ. Κ. Χειρόγραφα ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Αθήνα, 1980; Βουρλῆς, Α. Θ. Δογματικοῦ καὶ ὄψεις τῆς ὀρθοδόξου ψαλμωδίας. Αθήναι, 1994; обзорното изследване с богата библиография на John Day, Psalms. Sheffield, 1990; Lamb, J. A. The Psalms in Christian Worship. London, 1962; събраните и транскрибирани юдейски песнопения от общините в диаспора, публикувани от Abraham Zwi Idelsohn в 10-томното издание Hebraeisch-orientalischer Melodienschatz. Leipzig/Berlin/Jerusalem, 1914 seq.; във връзка с употребата на специални знаци в синагогалната певческа традиция, наречени ta'amim или neginot, труда на Abraham Zwi Idelsohn, Jewish Music in its Historical Development. NY, 1929; изследването на Reinhard Flender, Hebrew Psalmody: A Structural Investigation. Jerusalem, 1992, върху юдейската псалмодия; Randhofer, R. Psalmen in einstimmigen vokalen Ueberlieferungen: Eine vergleichende Untersuchung juedischer und christlicher Traditionen. 2 Bde. Frankfurt/M. 1995; класическото изследване на известния норвежки учен S. Mowinckel, The Psalms in Israel's Worship. 2 vols., Oxford, 1962; по отношение на старозаветния музикален инструментариум: дисертацията на Елена Ивановна Коляда, Библейские музыкальные инструменты в музыкальной практике и книжной традиции: Интерпретация библейского инструментария в истории переводов Священного Писания. 2004, или преводът ѝ на английски: Kolyada, Y. A Compendium of Musical Instruments and Instrumental Terminology in the Bible. London/NY, 2014, с богата библиография по темата, както и труда на Montagu, J. Musical Instruments of the Bible. Lanham/London, 2002, и др.; във връзка с псалмовите надписи: дисертацията на Jerome L. Skinner, The Historical

Superscriptions of Davidic Psalms: An Exegetical, Intertextual, and Methodological Analysis. Andrews University, 2016, включваща обширна библиография по въпроса, Thirtle, J. W. The Titles of the Psalms. Their Nature and Meaning Explained. London, 1904 и др.

- колебание в начина на цитиране на библейските и други текстове (употреба на курсив без обяснение на причините, кавички и др.) (с. 15, 17, 24, 51, 60 и др.);
- липса на единство в използваните съкращения на библейските книги (с. 16, 55);
- печатни грешки (с. 18, 19, 23, 26, 27, 28, 34, 48, 51, 52, 57, 58, 86, 88, 279);
- неясни думи или изрази (с. 19 – „Сириан и арабите“, може би става дума за сирийците/сирийските преводи?, с. 22 – „трактатът Тамид“, т.е. трактатът в Мишна, касаещ порядъка на служението в храма, с. 37 – заглавието „История на изследването“, вероятно история на изследванията?, с. 43 – „според Таргума“, с. 45 – „домесианско минало на израилския народ“, с. 55 – „Юдейски старини“, с. 85 – преводите от руски „да не би Бог да пропусне да погуби враговете му“ (с. 85) и „за които било характерно да се занимават с подобна дейност“ (с. 86) са неправилни, с. 88 – не може от по-късна практика да се съди за съществуването на по-ранна, това е анахронизъм, и др.);
- цитирания по втора ръка (с. 20, 21, 23, 30, 31, 35, 63, 70);
- не са посочени трудовете на бележити църковни писатели и св. отци (с. 38, 39, 71);
- музиката и псалмодията процъфтяват през времето на Соломон, както пише John Bright (A History of Israel. Louisville/London, 2000⁴, p. 220), а не, както твърди Л. Игнатов, че „употребата на псалмите в Соломоновия храм започва около 950 г. пр.Хр.“ (с. 48, бел. 11), позовавайки се на същия автор;
- авторските реконструкции на редица понятия са положителен опит, но крият много рискове, възможност за грешки, неясноти и т.н. Препоръчително е при опити от подобен характер да се използват специализираните издания за тази цел (напр. Kohler, L. Baumgartner, W. The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament в 4 тома, 1994-1999; Liddell, H. G., Scott. R. A Greek-English Lexicon. Oxford, 1940⁹; Bauer, W. A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature. Translation and adaptation of the 4th rev. and augmented ed. by W. F. Arndt and F. W. Gingrich. Cambridge/Chicago, 1957 и др.).

Общото ми впечатление от представената монография е положително. Въпреки това смятам, че както уводът, така и първата ѝ част на места трябва основно да се

преработят с оглед на направените бележки и препоръчана литература. Без съмнение това ще подобри работата и ще даде широта, задълбоченост и допълнителна тежест на анализите и окончателните изводи.

Първата студия, „ Св. Йоан Кукузел – мерило за певческо майсторство в Източноцърковната музика “, от една страна, насочва вниманието към дейността на св. Йоан Кукузел като химнограф, чиято дейност е малко известна сред изследващите музикалната медиевистика, и от друга, засяга се въпросът за етническата принадлежност на Кукузел. Стойността на студията се базира на творческо съчетание на привлечен изследователски, изворов и светоотечески материал с анализирани работни хипотези и аргументирани изводи.

В студията „Броят на източноцърковните гласове в творенията на св. Максим Исповедник“ се излага хипотеза за ново свещено число – осем, както и за свързания с него нов ден в Божието домостроителство. Безспорно поставената цел и постигнатите резултати заслужават положителна оценка както с оглед съхраняването на богатото музикално наследство в църковното предание у нас, така и на методологично равнище. Предложената концепция, съобразена в съпоставителен план с тенденциите и концепциите, изложени в трудовете на много изследователи, свидетелства за добро познаване на проблематиката. Намирам, че това изследване очертава нов стил на работа в областта на църковната музика у нас, третира важни проблеми в богословската ни наука и подсказва пътища за разрешаването им. Предложеният труд може да бъде ценно пособие за студентите по богословие и за специалистите по източно-църковна музика.

С популярен и полезен в религиозно-педагогическо и църковно-обществено отношение характер се отличават останалите петнадесет статии, приложени за участие в конкурса. Статиите имат начална ориентация в позициите на кандидата, която намира известна завършеност в представената монография.

Кандидатът е участвал в един научен проект: AB ORIENTE LUX – Музика на православния изток (2017). Като диригент на хора за източно-църковна музика при Богословския факултет има изнесени множество концерти. Член е на църковното настоятелство при параклиса на Богословския факултет. Основател, ръководител и диригент е на хор „Софийски псалти“.

Научни приноси

В документацията за участие в конкурса Л. Игнатов е приложил документ със заглавие „Научни приноси от изследователската дейност в областта на Източноцърковното пение на гл. ас. д-р Любомир Игнатов“. При оценката на тези приноси (особено що се отнася до монографията върху псалмопение) в два аспекта кандидатът се изправя пред сериозен проблем, свързан с непознаването (свидетелство за това са както формулираните контекстуални и концептуални научни приноси, така и използваната или цитирана специализирана литература) на съвременната богословско-музикална книжнина и контекст.

От особена важност при конкурсите за доценти и професори е отразяването на научните постижения на кандидата не само в контекста на „българската музиколюбива общественост“ или „на българската богословска наука“, но и в чуждата научна среда. Затова не е налице ясна оценка на приносите по отношение на чуждата църковномузикална традиция, познаването на съвременния контекст на проблематиката. Съгласен съм с твърдението на кандидата, че „подобно целенасочено и обстойно изследване в богословски аспект се прави за първи път“, но у нас, а не изобщо в пространството на псалмопение!

Претендираните в монографията „приноси към богословската наука“ са по-скоро формални, външни, а не по-същество, съдържателни и аналитични. Разработването, апробацията и валидизацията на нова изследователска методика предполага обосновката на новостта на постигнатите чрез нейното приложение резултати в сравнение с вече известни научни инструменти. Не е налице задълбочената проверка и критика на вече формулирана в науката хипотеза. Както изглежда, с „приноси към богословската наука“ разполагаме единствено в представените от кандидата трудове за рецензиране.

Налице са десет забелязани цитирания в Google Scholar и български научни издания.

Добро качество на разработките от езикова гледна точка.

Преподавателска работа

Паралелно на научно-изследователските задачи в своите трудове д-р Любомир Игнатов има предвид често преподавателските си задължения, поради което в тях се забелязва насоченост за подпомагане на учебния процес. Това отговаря на успешната му педагогическа работа. От 2019 г. до днес той заема академичната длъжност главен асистент в Богословския факултет, като основните му дейности и отговорности са съответно лекции в областта на източно църковното пение и богослужебен ред, както и

водене на практически упражнения. Има присъден приз за най-добър учител за 2007 г. от МОН – Регионален инспекторат по образование, гр. София.

Заклучение

Въз основа на изложените оценки и констатации, особено с оглед изтъкнатите положителни страни в рецензираната богословска продукция, препоръчвам пред почитаемото жури д-р Любомир Игнатов да бъде заслужено избран за научната длъжност „доцент“ в професионално направление 2.4. Религия и теология (Източно църковно пеене).

11.12.2021 г.

София